

УДК 910.3

Сасько Н.В.

*ВИДІЛЕННЯ КЛАСТЕРІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
КРАЇН СВІТУ*

Проаналізовано та виокремлено кластери галузей конкурентоспроможності країн світу на основі теорії конкурентних переваг М. Портера та рейтингу Forbes 2000.

Проанализированы и выделены кластеры отраслей конкурентоспособности стран мира на основе теории конкурентных М. Портера и рейтинга Forbes 2000.

The article analyses and reveals clusters of industries, which have competitive advantages on the grounds of M.Porter's theory of the Determinants of National Competitive Advantage and Forbes2000 .

Постановка наукової проблеми. Швидка глобалізація всіх сфер світогосподарського комплексу спричинює їх тісний взаємозв'язок та взаємовплив, й створює жорсткі умови глобальної конкуренції. В зв'язку з цим, для країн світу актуальним є питання визначення галузей конкурентоспроможності. Конкурентна спроможність національної

економіки визначається як здатність виробляти й реалізовувати на внутрішньому та зовнішньому ринках товари і послуги, що відповідають платоспроможному попиту й забезпечують економічне зростання і підвищення якості життя населення. [1, С.125]

Джерела та публікації з даної теми. В сучасній географічній та економічній теорії та практиці існує чимало підходів до визначення конкурентоспроможності країн світу, зокрема через вирахування індексів конкурентоспроможності та побудови рейтингів. Багато вітчизняних та зарубіжних вчених мають значний доробок у вивченні конкурентоспроможності країн світу, зокрема Портер М., Алісов Н.В., Сіваченко І.Ю., Козак Ю.Г., Єхануров Ю.І. та інші. Найбільш глобальними є рейтинги конкурентоспроможності країн світу за даними Світового економічного Форуму (СЕФ) та рейтинг, що розраховується Міжнародним інститутом управлінського розвитку (IMD). Зазначені рейтинги створюються на основі аналізу ряду показників економічного потенціалу країн, рівня інтернаціоналізації економіки, показників ефективності роботи уряду, ефективності виробництва, якості менеджменту, розвитку інфраструктури, фінансової стабільності, науково-технічного рівня, чисельності і кваліфікації трудових ресурсів, тощо.

Метою даного дослідження є розгляд комплексних оцінок конкурентоспроможності країн світу на підґрунті теорії конкурентних переваг М.Портера. Вчений вважає, що конкурентоспроможність країн варто розглядати через призму міжнародної конкурентоздатності не окремих її фірм, а кластерів - об'єднань фірм різних галузей, причому, принципове значення має здатність цих кластерів ефективно використати внутрішні ресурси. М. Портер дійшов висновку, що найбільш конкурентоздатні транснаціональні компанії зазвичай не розкидані безсистемно по різних країнах, а мають тенденцію концентруватися в одній країні, а іноді навіть в одному регіоні країни. Така ситуація пояснюється теорією зовнішньоекономічного мультиплікатора, коли одна або кілька фірм, досягаючи конкурентоздатності на світовому ринку, поширює свій позитивний вплив на найближче оточення: постачальників, споживачів і конкурентів. У результаті такого взаємовигідного співробітництва формується "кластер" - співтовариство фірм, тісно пов'язаних галузей, що взаємно сприяють зростанню конкурентоздатності один одного та економіки країни-походження. [2] Таким чином, метою даної роботи є виокремлення кластерів галузей конкурентоспроможності країн світу, використовуючи рейтинг найбільших компаній світу Forbes 2000.

В процесі дослідження виокремилися наступні завдання: 1) аналіз географічної структури країн-походження найбільших компаній світу та виявлення головних тенденції в її зміні; 2) виявлення кластерів галузей конкурентоспроможності країн світу.

Виклад основного матеріалу. Провівши вивчення рейтингу найбільших компаній світу за Forbes 2000 станом на 2010 р., 2007 р. (до

кризовий рік) та 2005 р. й провівши групування компаній за країнами їх походження, було виявлено певні закономірності.

Яскраво виявляється тенденція до скорочення кількості компаній з розвинених країн світу в списку Forbes 2000. Причина цього – економічна та фінансова криза 2008 р., яка мала найбільш негативні наслідки для високорозвинених країн світу, чиї економіки тісно переплетені між собою економічними, фінансовими, інвестиційними та ресурсними зв'язками.

Табл.1 Географічна структура найбільших компаній світу Forbes 2000 [3]

№п/ n	Країна	2010	2007	2005	№п/n	Країна	2010	2007	2005
1	США	536	659	708	25	Малайзія	18	14	16
2	Японія	270	291	311	26	Саудівська Аравія	17	5	0
3	Китай	113	44	22	27	Ірландія	16	0	8
4	Велика Британія	90	126	135	28	Таїланд	14	13	14
5	Франція	64	66	62	29	Греція	13	12	12
6	Канада	62	61	72	30	Данія	13	10	8
7	Німеччина	57	57	62	31	ОАЕ	12	0	0
8	Індія	56	34	35	32	Туреччина	12	11	10
9	Пд.Корея	51	52	42	33	Бельгія	12	11	12
10	Гон-Конг	49	45	33	34	Австрія	12	13	9
11	Швейцарія	48	36	39	35	Ізраїль	11	20	7
12	Австралія	45	43	40	36	Фінляндія	11	16	12
13	Тайвань	39	42	35	37	Норвегія	10	10	9
14	Італія	38	42	48	38	Індонезія	10	4	8
15	Бразилія	33	22	19	39	Португалія	9	8	6
16	Іспанія	29	36	28	40	Люксембург	8	6	4
17	Росія	28	20	14	41	Чилі	8	6	5
18	Швеція	27	28	29	42	Катар	6	0	0
19	ПАР	23	16	19	43	Польща	6	4	2
20	Нідерланди	23	29	33	44	Кувейт	6	0	0
21	Бермуди	20	25	18	45	Єгипет	5	3	1
22	Сінгапур	18	14	12	46	Венесуела	3	2	0
23	Мексика	18	17	18	47	Філіпіни	3	1	3
24	Малайзія	18	14	16	48	Перу	3	1	2

Зокрема, станом на середину 2010 р 536 компаній (27%) країною-базування мали США, в 2007 р цей показник був вищим й становив майже 33%, а в 2005р – 35%. Тобто спостерігається чітка тенденція до скорочення кількості компаній з США, що свідчить про зниження конкурентоспроможності економіки цієї країни. Але, незважаючи на це, США за кількістю компаній продовжують займати провідну позицію в списку Forbes 2000. Другу сходинку займає Японія, але й вона втрачає свої позиції в рейтингу – 2010 р. – 270 компаній (13,5%); 2007 р. – 291 компанія (14,5%), а у 2005 р. – 311 компаній (15,5%). Втрата частки представництва у списку найбільших компаній світу характерним є для Великої Британії,

Франції, Німеччини, Канади, Фінляндії, Італії, Іспанії та Швеції. Лише для Австрії тенденція є оберненою.

Китай підтверджує титул економіки, що найбільш динамічно розвивається й демонструє надзвичайно високі темпи зростання присутності своїх компаній в списку Forbes 2000. Зокрема, якщо на цю країну в 2005 р. припадало лише 1,1% (22 компаній) з 2000 компаній зазначених у списку, то у 2007 р. цей показник склав – 2,2% (44 країни), а у 2010 р. (незважаючи на світову економічну та фінансову кризу 2008 р.) частка Китаю зросла до 5,7% (113 компаній). Визначальним є той факт, що показники по Китаю приводяться без врахування показників Гон-Конгу (2,5% компаній) та Тайваню (2% компаній).

Закономірною особливістю динаміки кількості компаній з НІК (нові індустріальні країни) є той факт, що незважаючи на вплив фінансової та економічної кризи 2008 р., показники присутності компаній з Індонезії, Малайзії, Індія, Бразилії, ПАР, Мексики, Колумбії, Перу, Чилі, Венесуели збільшилися. На нашу думку, причини такого стрибка криються в меншому рівні глобалізації економіки цих країн, тобто порівняно невисокій втягнутості до світових процесів економічної та фінансової кооперації та вищому рівні конкурентоспроможного потенціалу й, як результат, економіки цих країн менше постраждали від кризи.

В 2010 р. в списку Forbes 2000 з'явилися нафтодобувні країни Саудівська Аравія (2010 р- 15 компаній, 2007р – 5 компаній), Катар (2010р – 6 компаній, 2007р - компанії в списку не представлені), Оман (2010р – 1 компанія, 2007 р – в списку компанії не представлені). (див. Табл.1)

Таблиця 2. Кластери конкурентоспроможності [за 1,3,4,5] *- [розраховано за джерело 3]

	Країна	ІЛРП [4]	ВВП на д. н. [4]	ІК ₁ [5]	Кластери галузей конкурентоспроможності, у % *
Економічно розвинуті країни	Австралія	0,937	39,692	5,15	1.Банківські, ділові та фінансові послуги – 35% 2. Розвідка, видобуток та переробка мінеральної сировини – 21% 3. Виробництво засобів виробництва (точне, електротехнічне м/б, розробка медичного обладнання, аерокосмічне м/б) – 6%; 4. Торгівля – 5,7%; 5. Телекомунікаційні послуги – 4,9%; 6. Будівництво - 4,7%; 7. Харчова промисловість –3,9%; 8. Комунальні послуги – 3,8%; 9. Транспорт – 3,5%; 10. Вир-во споживчих товарів –
	Австрія	0.851	39,454	5,13	
	Бельгія	0.867	36,274	5,09	
	Велика Британія	0.849	35,053	5,19	
	Данія	0.866	36,764	5,46	
	Ізраїль	0,872	29,404	4,80	
	Італія	0.854	29,418	4,31	
	Канада	0,888	39,033	5,33	
	Ліхтенштейн	0,891	122,100	-	
	Люксембург	0.852	80,304	4,96	
	Нідерланди	0,890	40,777	5,32	
	Німеччина	0.885	35,930	5,37	
	Норвегія	0,938	52,238	5,17	
ПАР	0.597	10,505	4,34		

	США	0,902	47,132	5,59	3,3%;
	Фінляндія	0,871	34,401	5,43	8. Хімічна промисловість – 2,7%
	Франція	0,872	34,092	5,13	9. Фармацевтика та біотехнології – 2,5%
	Швейцарія	0,874	41,765	5,60	10. Медіа – 2,9%
	Швеція	0,885	37,775	5,51	11. Програмне забезпечення та ІТ – 1,1%
	Японія	0,884	33,828	5,37	
Середньорозвинені країни	Греція	28,833	31,000	4,04	1. Банк. , фін., ділові посл. та страхув. – 45,6%
	Ірландія	0,855	38,816	4,84	2. Будівництво- 11,4%
	Іспанія	0,863	29,651	4,59	7. Транспорт – 5,8%
	Португалія	0,795	23,113	4,40	3. Телекомунікаційні послуги – 7,6%
	Туреччина	0,679	13,392	4,16	4. Комунальні послуги 6,6% 6. Розвідка, видоб та перер мін. сировини – 6,6% 8. Торгівля – 5,2% 9. Інші галузі – 12,6%
Країни нової індустріалізації	Аргентина	15,603	7,100	3,91	1. Банк. , фін., ділові посл. та страхув. – 38%
	Бразилія	0,699	11,289	4,23	2. Розвідка, видоб та перер мін. сировини – 14%
	Гон-Конг*	0,862	45,277	5,22	3. Харчова промисловість – 8%
	Мексика	0,750	14,266	4,19	4. Торгівля – 7% 7.
	Пд. Корея	0,877	28,100	5,00	Транспорт – 5%
	Сінгапур	0,846	57,238	5,55	5. Комунальні послуги – 5%
	Таїланд	0,654	8,643	4,56	6. Телекомунікаційні послуги – 5%
	Тайвань*	-	32,000	5,20	8. Електронне та точне машинобудування – 6%
	Чилі	0,783	14,982	4,70	9. Хімічна промисловість – 4% 10. Інші послуги – 7%
Постсоціалістичні країни	Казахстан	0,714	12,401	4,08	1. Розвідка, видобуток та переробка мінеральної сировини – 44,8%; 6. Торгівля – 1,4%
	Польща	0,795	18,837	4,33	2. Банківські послуги – 25,6%
	Росія	0,719	15,807	4,51	3. Комунальні послуги – 24,8%
	Угорщина	0,805	18,815	4,22	4. Телекомунікації 2,2%
	Чехія	0,841	24,987	4,64	5. Хімічна промисловість 1,4%
Керована економіка	Китай	0,663	7,518	4,74	1. Банк. , фін., ділові посл. та страхування – 25% 2. Розвідка, видоб та перер мін. сировини - 23% 3. Виробництво засобів виробництва – 12% 4. Транспорт – 8% 5. Харчова промисл. – 5% 6. Хімічна промисловість – 4% 7. Інші галузі – 6%
Кр аїн	Бахрейн	0,801	26,807	4,54	1. Банк. , фін., ділові посл. та страхування – 66%
	Венесуела	0,696	11,889	3,48	

	Індонезія	0.600	4,380	4,26	2. Телекомунікаційні послуги – 14% 3. Хімічна промисловість – 8% 4. Транспорт – 3%; 5. Комунальні послуги – 3% 6. Розвідка, видоб. та перер мін. сировини – 3% 7. Інші галузі – 3%
	Катар	0,803	88,232	4,95	
	Кувейт	0,771	38,293	4,53	
	ОАЕ	0,815	36,973	4,92	
	Саудівська Аравія	0,752	20,600	4,75	
Країни, що розвиваються	Бермудські о-ви *	0,849	69,900	-	1. Банк. , фін., ділові посл. та страхування – 48,2% 2. Розвідка, видобуток та переробка мінеральної сировини – 16,8% 3. Телекомунікаційні послуги -7,4% 4. Вир-во засобів виробництва (точне те електронне м/б) – 6,6% 5. Будівництво – 5,4% 6. Харчова промисловість – 3,6% 7. Ресторанне г-во та туризм – 3,5% 8. Хімічна промисловість – 3,3% Торгівля - 2,1% 9. Комунальні послуги - 2,0% 10. Транспорт-0,7% 5. Програмне забезпечення та ІТ - 0,4%
	Єгипет	0.620	6,367	4,04	
	Індія	0.519	3,290	4,30	
	Індонезія	0.600	4,000	4,26	
	Йорданія	0.681	5,658	4,30	
	Кайманові о-ви*	-	43,100	-	
	Колумбія	0,689	9,445	4,05	
	Ліван	0,803	15,331	-	
	Малайзія	0,744	14,603	4,87	
	Марокко	0.567	4,773	4,03	
	Нігерія	0.423	2,300	3,65	
	Оман	0.846	26,197	4,49	
	Пакистан	0.490	12,397	3,58	
	Панама	0.755	12,100	4,21	
Перу	0.723	9,281	4,01		
	Філіппіни	0.638	3,725	3,90	

В результаті проведеного дослідження були визначені кластери галузей найвищої конкурентоспроможності країн світу. Для чіткішого представлення результатів автором обрана типологія країн світу за соціально-економічним розвитком, розроблена Б.П.Яценком. Для порівняння та наочності статистичних даних використані показники звітів міжнародних інституцій про глобальну конкурентоспроможність, людський розвиток тощо, які систематизовано й узагальнено у в таблиці 2.

Висновки. Дане дослідження – це лише перша спроба альтернативного визначення конкурентоспроможності країн світу в результаті було визначено кластери галузей конкурентоспроможності для груп країн світу за соціально-економічним розвитком. Напрацьований матеріал стане підґрунтям для подальших досліджень.

1. Яценко Б.П., Бабарицька В.К. Країнознавство: основи теорії: навч. посіб. для студ. геогр. спец. вищ. навч. закл. – К.: Либідь, 2009. -312с.
2. Портер М. Международная конкуренция: пер.с англ./под ред. и с предисловием В.Д. Щетинина.- М.: Междунар. отношения, 1993.-896с.
3. Журнал Forbes-The Largest Public Companies// http://www.forbes.com/2010/04/21/global-2000-leading-world-business-global-2000-10_land.html
4. Офіційний сайт ЦРУ//<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html>
5. The Global Competitive Report 2009-2010: World Economic Forum